

**ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ” – БЛАГОЕВГРАД
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ПСИХОЛОГИЯ”**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за придобиване на образователна и научна степен
„Доктор“

Област на Висшето образование 3. Социални,
стопански и правни науки. Професионално направление: 3.2
Психология.

Научна специалност : Педагогическа и възрастова психология.
на тема:

Стилове на взаимодействие в класна стая

Докторант: Мария Димитриос Окутсиду
Научен ръководител: доц. д-р Мария Мутафова

Благоевград 2016 г.

Дисертацията съдържа увод, три глави, изводи и препоръки за практиката, приноси, литература и приложение.

Обемът на дисертацията е 153 страници. Онагледена е с 15 таблици и 2 фигури.

Литературата съдържа 145 източника на латиница.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 10.10.2016 г. от 15.30 часа в зала 1210 А на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград, на открито заседание на Научното жури.

Увод

В образователната практика е актуален проблема за ефективното взаимодействие на учителите с учениците. Съществуват стилове на учителите, които са ефективни и неефективни при взаимодействието им в класна стая с ученици.

Формират се устойчиви стратегии на развитие и използване на личната компетентност (Jung, 1995; Pencheva, 2006; Zografova, 2008; Tair, 2006; Stoyanova, 2010; Orakova, 2000; Mutafova, 2007; 2014; 2015).

Целта на дисертацията е да се изследват стиловете на учителите при взаимодействие с учениците в класна стая в контекста на самооценката на педагогическите им способности и елементи на учителското майсторство, особености на характера и емоционално-волевата им сфера и особености на познавателната им дейност.

В дисертацията се изследват връзки между самооценките на изследваните учители според нивата им (ниско, средно и високо) в реален и идеален план. Авторитарният стил на взаимодействие на учителите в класна стая с учениците е представен в изследването чрез ниските нива на самооценка в реален и идеален план. Демократичният стил на взаимодействие на учителите в класна стая с учениците е проявен в изследването чрез средните и високи нива на самооценка в реален и идеален план.

Приносите на дисертацията са:

1. Създаден е теоретичен модел на стиловете на учители при взаимодействие в класна стая с учениците.
2. Креативно е разработен изследователският дизайн на стиловете на учители при взаимодействие в класна стая с учениците.
3. Съвременният статистически анализ на резултатите представя коректно коментирани данни на демократичния стил и авторитарния стил на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците.

4. Представени са особености на връзките между нивата на самооценката на демократичния стил и авторитарния стил на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) и идеален план („това, което искам да бъда аз“) на педагогическите им способности, елементите на учителското им майсторство, особеностите на характера им, емоционално-волевата им сфера и особеностите на познавателната им дейност, ценни за ефективното им взаимодействие в класна стая с учениците.

ГЛАВА ПЪРВА: ТЕОРЕТИЧНИ ВЪЗГЛЕДИ

1.1 Концептуализиране на психоаналитичната теория на Фройд

Зигмунд Фройд е роден през 1856 г. в гр. Фрайберг, който по онова време е влизал в Австроунгарската империя, а сега е в Чехия. Почти през целия си живот живее и работи във Виена, Австрия, като през 1938 г. той заминава за Лондон, Англия, където живее до 1939 г.

Като лекар Зигмунд Фройд изследва човешката нервна система. В началото на кариерата си използва хипноза за лекуване на пациенти с нервни разстройства. Отказва се от хипнозата и започва да експериментира със свободна асоциация на мисли и тълкуване на сънища, работа която достига връх в известния му психоаналитичен метод.

Зигмунд Фройд специално подчертава ролята на несъзнаваната мотивация в човешкото поведение. В концепцията на Фройд за “Аз”-образа на личността се поставя проблемът за когнитивната му сложност, за противоречията между “Аз”-огледално и “Аз”-реално, Фройд доказва, че дейността на съзнанието е жизнено важна за съхранение на човешкото “Аз” (Buskist & Gerbing, 1990; Freud, 1900; 1914).

1.2. Структура на личността в психоаналитичната теория на Фройд

Моделът на психиката, според Фройд се изгражда от компоненти, представени от различни психични инстанции, обозначени с термините: То (Ид), Аз (Его) и Свръх - Аз (Супер - Его).

То (Ид) е най-примитивната инстанция. Тя е ирационална и аморална. Функционирането ѝ се санкционира от нормативната система на социума (инстанцията Аз (Его)). Вследствие на това, за да се самосъхрани личността Аз-ът (Егото) се усилва.

Его-то следва принципа на реалността, изработвайки редица механизми на адаптация към средата. Его-то е “посредник” между стимулите, “идващи” отвън - от средата; от “дълбините” на организма, а от друга страна и от съответните двигателни реакции на индивида. Самосъхранението на организма е функция на Его-то, както и контролът над инстинктивните прояви на индивида (произтичащи от Ид-а).

Ид-ът е предопределен генетически: Его-то е продукт на индивидуалния опит, а “Супер - егото” е продукт на влиянието на другите хора върху личността (Freud 1900; 1914; 1933).

1.3. Личностното развитие според психоаналитичната теория на Фройд

Психоаналитичната теория на Фройд представя психоаналитична възрастова периодизация на развитието на личността (психосексуални периоди) (Buskist & Gerbing, 1990; Freud 1900; 1914; 1933).

1.4. Личностното развитие според аналитичната теория на Юнг

Относно личностното развитие Юнг дава приоритет и доминиращо действие на несъзнаваното спрямо съзнанието (Jung, 1928;1996). Съзнанието също доминира в определени аспекти над несъзнаваното, но основният енергиен заряд, виталното напрежение е резултат на несъзнаваното.

Съзнанието, според Юнг, е да възприемаш и да познаваш света, както и себе си, също в какви отношения се намиращ в света. За център на съзнанието Юнг определя Аза (Jung, 1928;1996).

Според него Азът представлява една неизмерима величина, безкрайно сложна, наподобяваща на фокус на възприятия (Jung, 1928;1996). Азът притежава и едно огромно количество спомени (Jung, 1928;1996).

Съществуват два основни типа личности – екстраверти и интроверти, които се държат по различен начин. Екстравертите усещат напрежението, на което са подложени, но те го насочват

навън, към външния свят. В известен смисъл те са бегълци от самите себе си и разказват без стеснение, на този който ги слуша, за трудностите, които са ги сполетяли. С поразителна честност разказват на всеки личните си проблеми (Jung, 1928;1996).

Интровертите са подложени на напрежение. Те не го изразходват навън. То ги принуждава да се абстрахират от външния свят. Те се отдават на възприемане на вътрешния свят, света на несъзнаваното. Потапят се в един свят на спомени, вътрешни настроения и невъздържани афекти (Jung, 1928;1996).

1.5. Теорията на Адлер и теорията на Хорни за развитието на личността

Адлер разработва в теорията си личностното развитие относно социалната приспособеност на личността (Adler, 1924). Личността според Адлер се стреми към самоутвърждаване - чрез изграждане на хиперкомпенсация (като особена форма на реакция на чувството й за непълноценност). “Хиперкомпенсацията” или “свръхкомпенсацията” като понятие, въведено от Адлер е принос за науката, тъй като в теорията си - чрез нея, обосновава социалното Аз у личността (Adler, 1924). Свръхкомпенсацията е свързана с миналото и с бъдещето на личността, но тя не възниква само от чувството за непълноценност. Свръхкомпенсацията се определя от социалните изисквания към личността, предявявани към личностното и развитие и съхранени от силата и устойчивостта на психиката и, т.е. на “Аз”-а на личността (Adler, 1924; Buskist & Gerbing, 1990).

Хорни предлага теория с нови механизми за развитие на “Аз”-образа: усещане за тревога – “коренна тревога” и стремеж към преодоляването й (Buskist & Gerbing, 1990; Horney, 1942; 1945; 1950). Хорни търси пътищата за самореализация на субекта в преодоляване на своето “Аз”-идеално, независимо от факта, че безграничното “Аз” - идеално усилва “коренната тревога” на субекта. Хорни не дооценява факта, че саморегулацията у субекта се проявява частично в умението му

да диференцира у себе си “Аз”-идеално и “Аз”-реално (Buskist & Gerbing, 1990; Horney, 1942; 1945; 1950).

1.6 Социални когниции

Взаимодействията между личността и средата протичат на няколко равнища - взаимодействия между личностни диспозиции и ситуационни фактори, взаимодействия между външни стимули и субективни фактори, взаимодействие между възприятия и емоционална активация, взаимодействия между активация и физиологични и поведенчески реакции на стимулите от средата (Buskist & Gerbing, 1990).

1.6.1 Теориите за ефективна и социална перцепция

Аш в теорията си изяснява осъзнаването на личността чрез група преживявания на личността с познавателно значение (несензорни елементи). Той установява експериментално “детерминиращата тенденция”, свързана с целенасочения характер на протичането на психическите процеси, в зависимост от поставяната задача. Използваните от Аш интроспективен метод и метода - реконструкция по отчет от изследваните лица за реализираната от тях мисловна дейност, са в основата на постиженията му в изследователската му дейност (Asch, 1952; Buskist & Gerbing, 1990).

1.6.2 Възгледи за понятия, съдържащи нагласи за социална фасцилтация (помощ)

Положителен е опитът на Олпорт да въведе понятието “личностна диспозиция”. Като неповторимо единство на няколко слети черти, личностните диспозиции са в основата на “Аз”-образа на личността. В този смисъл Олпорт обособява като черти самопознанието и функционалната устойчивост (Allport, 1920).

Фестингер въвежда понятието „когнитивен дисонанс“ за означаване на психически дискомфорт в следствие на

противоречието на едновременното наличие на две или повече противоречиви идеи на личността или на противоречието между принудително изпълнявани действия при определени социални условия (обществени изисквания, изисквания на дейността и други) и мотиви, потребности, интереси на личността, при което се преживяват тягостни, неприятни чувства. Когнитивния дисонанс се преодолява по пътя на преобразуване на наличната система от знания, убеждения и първоначален мотив на поведение (Festinger, 1957; Festinger & Carlsmith, 1959).

Понятието фасцилтация (помощ) е разработено от Роджерс, като съдържа “вътрешното израстване” на личността в общуването с другите хора, изградено на база на топлина и доброжелателство (Rogers, 1965). Самопознанието на личността според Роджърс се реализира чрез емпатията. В процеса на общуването със себе си и с другите, в известен смисъл, личността се дистанцира от своето “Аз”. Личността се “обръща” към своето “Аз”. Вчувстването, съпреживяването (емпатията) към другите се пренасочва, като обектът на влияние прераства в субект, който се саморазвива (в съответствие със собствените си възможности). Автентичното поведение на личността се обуславя от ефективното функциониране на системите “Аз и другите” и “Аз и Аз”. Според Роджърс (1965), често хората имат неправилна представа за себе си - така гъвкавата самооценка е необходимо условие за безболезнено приспособяване на индивида към постоянно променящите се условия. Особена е заслугата на видния психотерапевт, че изследва и анализира самосъзнанието и самооценката, както и функциите им за развитие на субекта (Rogers, 1965).

1.7. Възгледи за локуса на контрола и самооценката на учителите при взаимодействие с ученици в класната стая

Представена е скала за изследване на локуса на контрола ((Въпросник „Локус на контрол“ от Карагъзов и Величков, базиран на оригиналния тест на Ротер, Рейд и Уер) (Rotter,

1966; Radoslavova & Velichkov, 2005; Stoyanova & Peneva, 2014, p.p. 109-111)).

1.8. Теоретични възгледи за стиловете на взаимодействие между учители и ученици

Хуманистите разглеждат учителите главно като фасцилитатори (помощници). Например Роджърс се съмнява дали е възможно някой човек да може да научи друг човек на нещо полезно - истинското учене за него е на основата на самоинициатива. Учителите, които съзнават важността на проблема, разглеждат себе си като ресурс, който учениците могат да използват и им предоставят много материал за учене.

Гарднър разработва теория за множествената интелигентност. Той разграничава различни типове интелигентност (Gardner, 1983; Mavrodiev, 2015; Stoyanova, 2010)

- Езикова - чувствителност към значението и функциите на езика;
- Логико-математическа - компетентност в организирането на идеите по абстрактен начин;
- Пространствена - способност за зрителни или пространствени представи, включително способност да се трансформират образите;
- Музикална - способност да се произвеждат и организират звуци според предварително определена височина и ритъм;
- Телесно-кинетична - степен на владение на телесните движения;
- Личностна - способност да се достига до собствените чувства и до чувствата на другите хора.

За Гарднър интелигентността е набор от умения за решаване на проблеми, който позволява на човека да разрешава срещаните трудности. Предполага се, че тези умения са биологично основани и независими едно от друго (Gardner, 1983; Mavrodiev, 2015; Stoyanova, 2010).

1.9. Възгледи за прякото и косвено влияние при учителите при взаимодействието с учениците в класната стая

Разработени са възгледи за различни стилове на взаимодействие на личността (Jung, 1971; 1996; Mavrodiev, 2015; Mutafova, 2007; 2014; 2015; Mutafova, Stoyanova & Peneva, 2013; Orakova, 2000; Pencheva, 2006; Rogers, 1965; Stoyanova, 2015; Vasilev, 2006; Amidon & Flanders, 1963; Igov & Randev, 1992).

Представена е скалата за изследване на прякото и косвено влияние при учителите при взаимодействието с учениците в класната стая на Игов и Рандев (Amidon & Flanders, 1963; Igov & Randev, 1992).

Стильът на косвено влияние на учителите при взаимодействието им с учениците е ползотворен, ефективен и демократичен (Amidon & Flanders, 1963; Igov & Randev, 1992, pp: 72-77, 100-101; Mutafova & Okoutsidou, 2016c).

ГЛАВА ВТОРА: ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ПРОГРАМА

2.1 Цел, задачи и хипотези на изследването

2.1.1 Цел

Проблемите в съвременната образователна практика, свързани с авторитарния стил на взаимодействие в класна стая, актуализират необходимостта от създаване на нови стратегии в изследването на демократичния стил на взаимодействие в класна стая в контекста на конкретни нагласи и качества на учителите.

Целта на дисертацията е да се изследват стиловете на учителите при взаимодействие с учениците в класна стая, в контекста на самооценката на педагогическите им способности и елементи на учителското майсторство, на особености на характера и емоционално-волевата им сфера и на особености на познавателната им дейност.

2.1.2 Задачи

1. Организация за провеждане на изследването на стилове на взаимодействие в класна стая.
2. Осигуряване на необходимия брой изследвани лица за по-голяма представителност.
3. Подготовка за провеждане на психологическото измерване.
4. Да се реализира информирано съгласие от учителите и разрешение от директора за провеждане на изследването.
5. Да се изследва самооценката на учителите с демократичен стил на взаимодействие в класна стая с учениците по скала за изследване на педагогическите им способности и елементи на учителското майсторство (като Аз-реално и Аз-идеално).
6. Да се изследва самооценката на учителите с демократичен стил на взаимодействие в класна стая с учениците по скала за изследване на особености на характера и емоционално-волевата им сфера (като Аз-реално и Аз-идеално).
7. Да се изследва самооценката на учителите с демократичен стил на взаимодействие в класна стая с учениците по скала за изследване на особености на познавателната им дейност сфера (като Аз-реално и Аз-идеално).

2.1.3 Хипотези

Хипотеза 1: Самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) е свързана със самооценката на изследваните учители в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалите „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“; „Особености на познавателната дейност“.

Хипотеза 2: Самооценката на изследваните учители с авторитарен стил и с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) не е свързана със самооценката на изследваните учители с авторитарен стил и с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“.

Хипотеза 3: Самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ е свързана със самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“.

2.2 Предмет на изследването и изследвани лица

2.2.1 Предмет на изследването

Предмет на изследването е самооценката на стиловете на изследваните учители при взаимодействие с учениците в класна стая относно педагогическите им способности, елементи на учителското им майсторство, особености на характера им, емоционално-волевата им сфера и особености на познавателната им дейност, като качества на личността, необходими за учителската професия.

2.2.2 Изследвани лица

Изследваните лица са 120 (31 мъже и 89 жени) учители с трудов стаж от 3 до 38 години. Изследването е проведено през месец май 2016 година.

По населено място и училище данните за изследваните лица са както следва: От гр. Добринище - 31; от гр. Перник, Софийска област, 7-мо ОУ „Г. Раковски“ - 65; гр. Бобов дол, Кюстендилска област - 24.

2.3 Методически инструментариум

2.3.1 Методи за провеждане на изследването

1. Скала за изследване на самооценката на „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ от модификацията на „Анкета – професиограма“ от М. Оракова (идентично с М. Мутафова) (на модификация на „Анкета – професиограма“ от В. Василев на „Анкета – професиограма“ на В.А.Семиченко и П.А.Просецки)(Джалдети, А., Василев В., 1982: 206-208 ; Оракова, М., 2000:105-107) (Приложение 2).
2. Скала за изследване на самооценката на „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ от модификацията на „Анкета – професиограма“ от М. Оракова (идентично с М. Мутафова) (на модификация на „Анкета – професиограма“ от В. Василев на „Анкета – професиограма“ на В.А.Семиченко и П.А.Просецки)(Джалдети, А., Василев В., 1982: 206-208 ; Оракова, М., 2000:105-107) (Приложение 2).
3. Скала за изследване на самооценката на „Особености на познавателната дейност“ от модификацията на „Анкета – професиограма“ от М. Оракова (идентично с М. Мутафова) (на модификация на „Анкета – професиограма“ от В. Василев на „Анкета – професиограма“ на В.А.Семиченко и П.А.Просецки)(Джалдети, А., Василев В., 1982: 206-208; Оракова, М., 2000:105-107) (Приложение 2).

Самооценката на стиловете на изследваните учители при взаимодействие с учениците в класна стая е относно педагогическите им способности и елементи на учителското майсторство, особености на характера и емоционално-волевата им сфера и особености на познавателната им дейност като качества на личността, необходими за учителската професия според степента им на изразеност по скала от 1-7 степен (1-качеството се отнася за мен в най-минимална степен - реално

(това което съм аз), или идеално (това което искам да бъда аз);
7- качеството се отнася за мен в максимална степен - реално
(това което съм аз), или идеално (това което искам да бъда аз)).

Ключ за оценка на резултатите по скалите „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“; „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“; „Особености на познавателната дейност“ от модификацията на „Анкета – професиограма“ на М. Оракова (идентично с М. Мутафова) (на модификация на „Анкета – професиограма“ на В. Василев на „Анкета – професиограма“ на В.А. Семиченко и П.А. Просецки)(Джалдети, А., Василев В., 1982: 206-208 ; Оракова, М., 2000:105-107) (Приложение 2).

Балът по скалите се изчислява като се сумират точките (в съответствие с избраните от изследваните лица степени на изразеност на съответно качество в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“: 1-1 точка, 2-2 точки, 3-3 точки, 4-4 точки, 5-5 точки, 6-6 точки, 7-7 точки).

Норми

Нормите по скалите „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“, „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ и „Особености на познавателната дейност“ са използвани в настоящото изследване за разграничаване на демократичен стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая (средно и високо ниво по скалите) и авторитарен стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая (ниско ниво по скалите) (Нормите са реализирани с програма SPSS).

Скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ е с висока надеждност (Алфа на Кронбах е 0.76).

Норми на общия бал от самооценката на изследваните учители по скалата „Педагогически способности. Елементи на

учителското майсторство“ (в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“):

- Средно аритметичната стойност по скалата в реален план „това, което съм аз“ е 56.02 т., стандартното отклонение е 9.86 т. , т.е. резултати под 46.16 т. се приемат за ниско ниво, а резултати над 65.88 т. се приемат за високо ниво и резултати от 46.16 т. до 65.88 т. се приемат за средно ниво, т.е. нормите за демократичния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са над 46.16 т.; а нормите за авторитарния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са под 46.16 т.
- Средно аритметичната стойност по скалата в идеален план „това, което искам да бъда аз“ е 65.78 т., стандартното отклонение е 10.48 т. , т.е. резултати под 55.30 т. се приемат за ниско ниво, а резултати над 76.26 т. се приемат за високо ниво и резултати от 55.30 т. до 76.26 т. се приемат за средно ниво, т.е. нормите за демократичния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са над 55.30 т.; а нормите за авторитарния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са под 55.30 т.

Скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ е с висока надеждност (Алфа на Кронбах е 0.76).

Норми на общия бал от самооценката на изследваните учители по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ (в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“):

- Средно аритметичната стойност по скалата в реален план „това, което съм аз“ е 62.53 т., стандартното отклонение е 10.93 т. , т.е. резултати под 51.60 т. се приемат за ниско ниво, а резултати над 73.46 т. се приемат за високо ниво и резултати от 51.60 т. до 73.46 т. се приемат за средно ниво, т.е. нормите за демократичния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са над 51.60 т.; а нормите за авторитарния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са под 51.60 т.

- Средно аритметичната стойност по скалата в идеален план „това, което искам да бъда аз“ е 71.34 т., стандартното отклонение е 11.39 т. , т.е. резултати под 59.95 т. се приемат за ниско ниво, а резултати над 82.73 се приемат за високо ниво и резултати от 59.95т. до 82.73 т. се приемат за средно ниво, т.е. нормите за демократичния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са над 59.95т.; а нормите за авторитарния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са под 59.95 т.

Скалата „Особености на познавателната дейност“ е с висока надеждност (Алфа на Кронбах е 0.82).

Норми на общия бал от самооценката на изследваните учители по скалата „Особености на познавателната дейност“ (в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“):

- Средно аритметичната стойност по скалата в реален план „това, което съм аз“ е 56.69 т., стандартното отклонение е 9.34 т. , т.е. резултати под 47.35 т. се приемат за ниско ниво, а резултати над 66.03 т. се приемат за високо ниво и резултати от 47.35 т. до 66.03т. се приемат за средно ниво, т.е. нормите за демократичния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са над 47.35 т.; а нормите за авторитарния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са под 47.35 т.
- Средно аритметичната стойност по скалата в идеален план „това, което искам да бъда аз“ е 65.18 т., стандартното отклонение е 11.13 т. , т.е. резултати под 54.05 т. се приемат за ниско ниво, а резултати над 76.13 се приемат за високо ниво и резултати от 54.05 т. до 76.13 т. се приемат за средно ниво, т.е. нормите за демократичния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са над 54.05 т.; а нормите за авторитарния стил на учителите при взаимодействието им с ученици в класна стая са под 54.05 т.

•

2.3.2 Методи за обработка и анализ на изследването

Статистическата обработка на резултатите е реализирана с програма SPSS v.20, като са използвани статистическите методи:

1. Статистическа процедура Т-тест (Independent Samples T-Test).
2. Линеен регресионен анализ (Linear Regression Analysis).

ТРЕТА ГЛАВА: АНАЛИЗ НА РЕЗУЛТАТИТЕ

Анализът на резултатите от изследването на стиловете у изследваните учители при взаимодействието им в класна стая с учениците демонстрира зависимост между самооценката им в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“ по скалите „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“; „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“; „Особености на познавателната дейност“ (от модификацията на „Анкета – професиограма“ на М. Оракова (идентично с М. Мутафова) (на модификация на „Анкета – професиограма“ на В. Василев на „Анкета – професиограма“ на В.А. Семиченко и П.А. Просецки)(Джалдети, А., Василев В., 1982: 206-208 ; Оракова, М., 2000:105-107) (Приложение 2)).

При анализа на резултатите се приложи статистическа процедура линеен регресионен анализ с програма SPSS v.20.

За задълбочаване и разширяване на анализа на резултатите от изследването на самооценката на изследваните учители при взаимодействието им в класна стая с учениците по скалите „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“; „Особености на познавателната дейност“ (от модификацията на „Анкета – професиограма“ на М. Оракова (идентично с М. Мутафова) (на модификация на „Анкета – професиограма“ на В. Василев на „Анкета – професиограма“ на В.А. Семиченко и П.А. Просецки)(Джалдети, А., Василев В., 1982: 206-208; Оракова, М., 2000:105-107) (Приложение 2)), се

реализира статистическа процедура линеен регресионен анализ, който демонстрира зависимост между общия бал самооценката на изследваните учители в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“.

Връзката между двете променливи е правопрпорционална – с увеличаване на общия бал на самооценка на изследваните учители в реален план „това което съм аз“ (дистрактор), се увеличава и бала на самооценка на изследваните учители в идеален план „това което искам да бъда аз“ (предиктор), която се доказва от стойността на корелационния коефициент ($R=0.488$). Коефициентът на детерминация (R Square) е равен на 0.238, т.е. има зависимост (23.8%). Процентът е малък, което показва, че има и други фактори, които влияят на самооценката на изследваните лица (Таблица № 1).

Може да се приеме, че линейният регресионен модел е адекватен. Основание за това е равнището на значимост на F – критерия, означено като p (F). То има стойност $<.001$ и е по – малко от грешката $\alpha = 0.05$, въз основа на което се приема за вярна алтернативната хипотеза (Таблица №2). Тя е, че моделът представя задоволително връзката между двете променливи и може да се приеме, че е адекватен. Регресионният коефициент „а“ (свободният член в регресионното уравнение) е равен на 29.163. Той е означен като (Constant) и е статистически значим. Това се вижда от неговото равнище на значимост ($p(T)$), което е 0 и е по – малко от грешката $\alpha = 0.05$.

Връзката между общия бал на самооценката в реален и идеален план на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците им по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ е правопрпорционална (Таблица 3).

Таблица 1: Резултати от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на връзка между общия бал на самооценката в реален и идеален план на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците им по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.501 ^a	.251	.249	9.061

a. Predictors: (Constant), общ_бал_II_аз_идеално

b. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално

Таблица 2: Резултати от приложена статистическа процедура еднофакторен дисперсионен анализ (One Way ANOVA или F-критерий на Фишер) за проверка на адекватността на линейния регресионен модел

ANOVA^b

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	3379,407	1	3379,407	36,799	,000 ^a
Residual	10836,518	118	91,835		
Total	14215,925	119			

a. Predictors: (Constant),
общ_бал_III_аз_идеално

b. Dependent Variable:
общ_бал_III_аз_реално

Таблица 3: Коефициенти от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на връзка между самооценката в реален и идеален план на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците им по скала „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	29,163	5,569		5,237	,000
общ_бал_III_аз_и*	,468	,077	,488	6,066	,000

a. Dependent Variable:

общ_бал_III_аз_p**

Забележка:

* общ_бал_III_аз_и - Самооценката на изследваните учители по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ в идеален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

** общ_бал_III_аз_p - Самооценката на изследваните учители по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ в реален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

Връзката между двете променливи е правопрпорционална – с увеличаване на общия бал на самооценка на изследваните учители в реален план „това което съм аз“ (дистрактор), се увеличава и бала на самооценка на изследваните учители в идеален план „това което искам да бъда аз“ (предиктор), която се доказва от стойността на корелационния коефициент ($R=0.433$). Коефициентът на детерминация (R Square) е равен на 0.187, т.е. има зависимост (18.7%). Процентът е малък, което показва, че има и други фактори, които влияят на самооценката на изследваните лица (Таблица №4).

Може да се приеме, че линейният регресионен модел е адекватен. Основание за това е равнището на значимост на F – критерия, означено като p (F). То има стойност $<.001$ и е по – малко от грешката $\alpha = 0.05$, въз основа на което се приема за вярна алтернативната хипотеза (Таблица №4). Тя е, че моделът представя задоволително връзката между двете променливи и може да се приеме, че е адекватен.

Връзката между общия бал на самооценката в реален и идеален план на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците им по скалата „Особености на познавателната дейност“ е правопрпорционална (Таблица 6).

Таблица 4: Резултати от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на връзка между общия бал на самооценката в реален и идеален план на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците им по скалата „Особености на познавателната дейност“

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	,433 ^a	,187	,180	8,457

a. Predictors: (Constant), общ_бал_IV_аз_идеално

b. Dependent Variable: общ_бал_IV_аз_реално

Таблица 5: Резултати от приложена статистическа процедура еднофакторен дисперсионен анализ (One Way ANOVA или F-критерий на Фишер) за проверка на адекватността на линейния регресионен модел

ANOVA^b

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	1942,592	1	1942,592	27,163	,000 ^a
Residual	8438,999	118	71,517		
Total	10381,592	119			

a. Predictors: (Constant),
общ_бал_IV_аз_и

b. Dependent Variable:
общ_бал_IV_аз_p

Таблица 6: Коефициенти от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на връзка между самооценката в реален и идеален план на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците им по скалата „Особености на познавателната дейност“

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
1 (Constant)	33,042	4,603		7,178	,000
общ_бал_IV_аз_и*	,363	,070	,433	5,212	,000

a. Dependent Variable:

общ_бал_IV_аз_p**

Забележка:

* общ_бал_IV_аз_и - Самооценката на изследваните учители по скалата „Особености на познавателната дейност“ в идеален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

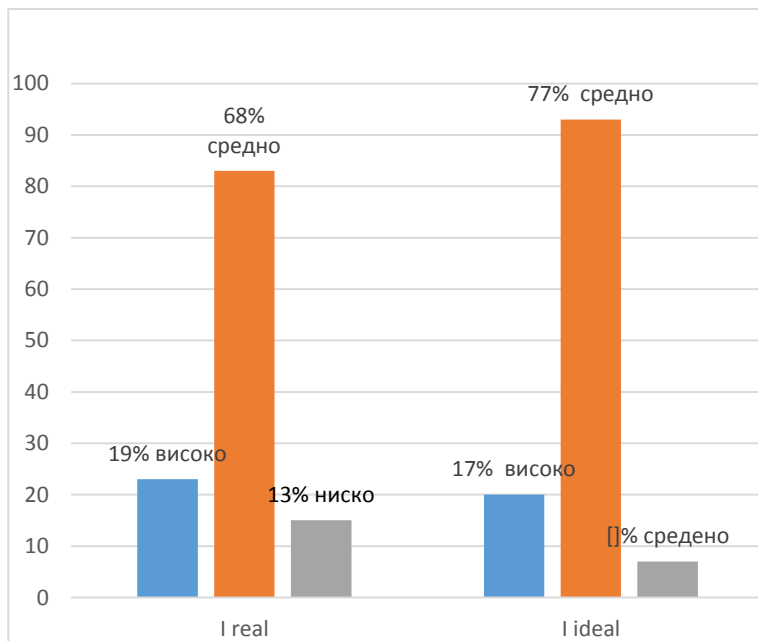
** общ_бал_IV_аз_p- Самооценката на изследваните учители по скалата „Особености на познавателната дейност“ в реален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

Доказа се хипотеза 1, т.е., че самооценката на изследваните учители в реален план „това, което съм аз“ е свързана със самооценката на изследваните учители в идеален план „това, което искам да бъда аз“ по скалите „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ и „Особености на познавателната дейност“. Това е в съответствие с теориите и изследванията на самооценката; на самооценката в реален и идеален план; на качествата, необходими в професията на учителя и стиловете на взаимодействието му с учениците (Jung, 1971, 1996; Pencheva, 2006; Rogers, 1965; Amidon & Flanders, 1963; Igov & Randev, 1992; Mutafova, Stoyanova & Peneva, 2013; Stoyanova & Peneva, 2014; Peneva & Stoyanova, 2011; Orakova, 2000; Stoyanova, 2015; Vasilev, 2006; Jaldety & Vasilev, 1982; Buskist & Gerbing, 1990).

Изследваните учители са с реалистична самооценка и осъзнават перспективите си за саморазвитие. Това е ценно за образователната практика.

За онагледяване на резултатите от разпределението им според нивото на общия бал от самооценката на изследваните учители по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ (в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“) е създадена фигура 1.

Фигура 1: Разпределение на данните от нивото на общия бал от самооценката на изследваните учители по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ (в реален план „това, което съм аз“ и идеален план „това, което искам да бъда аз“).

Резултатите, представени в фигура 1 съдържат преобладаващо средно и високо ниво на самооценка (демократичен стил на взаимодействие) на изследваните учители. Най-нисък е процентът на изследваните учители проявили авторитарен стил на взаимодействие (ниско ниво на самооценка в реален план „това, което съм аз“ – 13%; ниско ниво на самооценка в идеален план „това, което искам да бъда аз“ – 7%).

Потвърди се хипотеза 2, т.е., на изследваните учители с авторитарен стил и с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“)

не е свързана със самооценката на изследваните учители с авторитарен стил и с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъде аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“. Това съответства на теориите и изследванията на стиловете на взаимодействие на учителите с учениците (Jung, 1971, 1996; Pencheva, 2006; Amidon & Flanders, 1963; Igov & Randev, 1992).

Резултатите от приложената статистическа процедура линеен регресионен анализ са онагледени с таблица 7, таблица 8, и таблица 9.

Таблица 7: Резултати от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на обратнопропорционална връзка между самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъде аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.309 ^a	.095	.045	6.401

a. Predictors: (Constant), общ_бал_II_аз_и

b. Predictors: (Constant), общ_бал_II_аз_и

Анализът на резултатите показва стойността на корелационния коефициент R ($R=0.309$), т.е. връзката между двете променливи: самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план „това, което съм аз“ (дистрактор) и самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при

взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план „това, което искам да бъда аз“ (предиктор) е слаба (Таблица 7). R Square (R Square = 0.095) е коефициентът на детерминация, представен в таблица 7 представя процентната зависимост между променливите т.е. зависимостта е 9.5 %, което означава, че има и други фактори, които оказват влияние на самооценката на изследваните учители.

Таблица 8: Резултати от приложена статистическа процедура еднофакторен дисперсионен анализ (One Way ANOVA или F-критерий на Фишер) за проверка на адекватността на линейния регресионен модел

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1 Regression	77.729	1	77.729	1.897	.185 ^b
Residual	737.471	18	40.971		

Total	815.200	19			
-------	---------	----	--	--	--

a. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално

b. Predictors: (Constant), общ_бал_II_аз_и

Анализът на резултатите от приложената статистическа процедура еднофакторен дисперсионен анализ (One Way ANOVA или F-критерий на Фишер) служи за установяване на адекватността на модела – в случая моделът не е адекватен, като основание за това дава $p = 0,185$, което е по-голямо от грешката алфа 0.005 (Таблица 8).

В таблица 9 са онагледени резултатите на коефициенти от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на обратнопропорционална връзка между самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“.

Таблица 9: Коефициенти от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на обратнопропорционална връзка между самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при

взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъде аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“.

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1 (Constant)	57.789	13.138		4.399	.000	30.186	85.391

общ_бал_II_аз_и*	-.380	.276	-.309	1.377	-.185	-.959	.200
------------------	-------	------	-------	-------	-------	-------	------

a. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално**

Забележка:

*общ_бал_II_аз_и - Самооценката на изследваните учители с авторитарен стил по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ в идеален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

**общ_бал_II_аз_реално - Самооценката на изследваните учители с авторитарен стил по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ в реален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

При анализа на резултатите от коефициенти чрез приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ се установи, че регресионният модел е адекватен ($p < 0.001$) и зависимостта между самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ е обратнопропорционална.

Ниското ниво на самооценка на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с авторитарен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ (дидактически способности, конструктивни способности, перцептивни способности,

експресивни способности, комуникативни способности, организаторски способности, педагогически оптимизъм, педагогически такт, разбиране на вътрешния свят на детето, способност за превъплъщение артистизъм, сугестивни (за внушение) способности) прояви ниска степен на изразеност, т.е. неефективно взаимодействие с учениците им (Приложение 2).

Таблица 10, таблица 11 и таблица 12 онагледяват резултатите от приложената статистическа процедура линеен регресионен анализ, при който се установи обратнопропорционална връзка между самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“.

Таблица 10: Резултати от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на обратнопропорционална връзка между самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.146 ^a	.021	.011	5.369

a. Predictors: (Constant), общ_бал_II_аз_и

б. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално

Реализираният анализ на резултатите демонстрира слаба връзка между двете променливи: самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план „това, което съм аз“ (дистрактор) и самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план

„това, което искам да бъде аз“ (предиктор) (стойността на корелационния коефициент R е 0.146) (Таблица 10). Коефициентът на детерминация R Square (R Square = 0.21) е представен в таблица 10 и представя процентната зависимост между променливите, т.е. зависимостта е 21 %, което означава, че има и други фактори, които оказват влияние на самооценката на изследваните учители.

Таблица 11: Резултати от приложена статистическа процедура еднофакторен дисперсионен анализ (One Way ANOVA или F-критерий на Фишер) за проверка на адекватността на линейния регресионен модел

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig
1 Regression	59.531	1	59.531	2.065	.154 ^b
Residual	2738.304	95	28.824		

Total	2797.835	96			
-------	----------	----	--	--	--

a. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално

b. Predictors: (Constant), общ_бал_II_аз_и

Представеният анализ на резултатите от приложената статистическа процедура еднофакторен дисперсионен анализ (One Way ANOVA или F-критерий на Фишер) служи за установяване на адекватността на модела – в случая моделът не е адекватен, като основание за това дава $p = 0,154$, което е по-голямо от грешката алфа 0.005. (Таблица 11).

Таблица 12: Коефициенти от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на обратнопропорционална връзка между самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“.

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1 (Constant)	51.742	5.743		9.009	.000	40.340	63.144
общ_бал_II_аз_и*	.118	.082	.146	1.437	.154	-.045	.281

a. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално**

Забележка:

*общ_бал_II_аз_и - Самооценката на изследваните учители с демократичен стил по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ в идеален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

**общ_бал_II_аз_реално - Самооценката на изследваните учители с демократичен стил по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ в реален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

Таблица 12 показва резултатите на коефициенти от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на обратнопропорционална връзка между самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) и самооценката на изследваните учители с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“. Независимо от обратнопропорционалната връзка, самооценката на демократичния стил на учителите е с преобладаващо средно и високо ниво на педагогическите им способности и елементите на учителското им майсторство, което е в основата на ефективното им взаимодействие в класна стая с учениците.

Ефективното взаимодействие между учителите и учениците се влияе от връзката между педагогическите способности на учителите, елементите на учителското им майсторство и особеностите на характера и емоционално-волевата им сфера.

Анализът на резултатите от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ прояви връзка между самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности.

Елементи на учителското майсторство“ и самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“.

Представеният в таблица 13 корелационен коефициент R е 0.293, който демонстрира правопрпорционална зависимост между двете променливи, т.е. с увеличаване на бала на самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ (дистрактор) се увеличава и балът на самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ (предиктор). Коефициентът на детерминация ($R^2 = 0.086$) представя ниска процентна зависимост 8.6 % (Таблица №13).

Таблица 13: Резултати от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на връзка между самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ и самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“.

Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	.293 ^a	.086	.076	5.188

Може да се приеме, че линейният регресионен модел е адекватен. Основание за това е равнището на значимост на F – критерия, - $p(F) = 0.004$ и е по – малко от грешката $\alpha = 0.05$, т.е. е установена връзка между променливите (Таблица 14).

Таблица 14: Резултати от приложена статистическа процедура еднофакторен дисперсионен анализ (One Way ANOVA или F-критерий на Фишер) за проверка на адекватността на линейния регресионен модел

ANOVA^a

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	240.902	1	240.902	8.950	.004 ^b
1 Residual	2556.933	95	26.915		
Total	2797.835	96			

a. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално

b. Predictors: (Constant), общ_бал_III_аз_p

Регресионният коефициент „а” (свободният член в регресионното уравнение) е равен на 42.912. Той е означен като (Constant) и е статистически значим. Това се вижда от неговото равнище на значимост (p (T)), което е 0 и е по – малко от грешката $\alpha = 0.05$.

Връзката между самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ и самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ е правопрпорционална (таблица 15).

Таблица 15: Коефициенти от приложена статистическа процедура линеен регресионен анализ за установяване на връзка между самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ и самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“.

Coefficients^a

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.	95.0% Confidence Interval for B	
	B	Std. Error	Beta			Lower Bound	Upper Bound
1 (Constant)	42.912	5.722		7.499	.000	31.552	54.272
общ_бал_III_аз_p*	.257	.086	.293	2.992	.004	.086	.427

a. Dependent Variable: общ_бал_II_аз_реално**

Забележка:

* общ_бал_III_аз_p - Самооценката на изследваните учители по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ в реален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

** общ_бал_II_аз_реално - Самооценката на изследваните учители по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ в реален план при взаимодействието им в класна стая с ученици

Потвърди се хипотеза 3, т.е. самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ е свързана със самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата

„Особености на характера и емоционално-волевата сфера“. Това съответства на теориите и изследванията на стиловете на взаимодействие на учителите с учениците (Jung, 1971, 1996; Pencheva, 2006; Rogers, 1965; Igov & Randev, 1992; Mutafova, Stoyanova & Peneva, 2013; Stoyanova & Peneva, 2014; Peneva & Stoyanova, 2011; Orakova, 2000; Stoyanova, 2015; Vasilev, 2006; Jaldety & Vasilev, 1982; Buskist & Gerbing, 1999).

Изследваните учители притежават необходимите качества, за да се самореализират успешно във взаимодействието с учениците си.

Преобладаващият демократичен стил на учителите при взаимодействие в класна стая с учениците им демонстрира средно и високо ниво на самооценката им в реален план („това, което съм аз“) и идеален план („това, което искам да бъда аз“) на педагогическите им способности, елементите на учителското им майсторство, особеностите на характера и емоционално-волевата им сфера и особеностите на познавателната им дейност, т.е. учителите проявяват реалистична самооценка относно перспективите си за саморазвитие. Това е ценно за образователната практика.

Изводи и препоръки за практиката

1. Самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) е свързана със самооценката на изследваните учители в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалите „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“ и „Особености на познавателната дейност“. т.е. се доказва хипотеза 1. Това е в съответствие на теориите и изследванията на самооценката; на самооценката в реален и идеален план; на качествата, необходими в професията на учителя и стиловете на взаимодействието му с учениците (Jung, 1971, 1996; Pencheva, 2006; Rogers, 1965; Igov & Randev, 1992; Mutafova, Stoyanova & Peneva, 2013; Stoyanova & Peneva, 2014; Peneva & Stoyanova, 2011; Orakova, 2000; Stoyanova, 2015; Vasilev, 2006; Jaldety & Vasilev, 1982; Buskist & Gerbing, 1999). Изследваните учители осъзнават възможностите си за саморазвитие. Те притежават необходимите качества, за да се самореализират успешно във взаимодействието със учениците си.
2. Потвърди се хипотеза 2, т.е. самооценката на изследваните учители с авторитарен стил и с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в реален план („това, което съм аз“) не е свързана със самооценката на изследваните учители с авторитарен стил и с демократичен стил при взаимодействието им в класна стая с ученици в идеален план („това, което искам да бъда аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“. Това съответства на теориите и изследванията на стиловете на взаимодействие на учителите с учениците (Jung, 1971, 1996; Pencheva,

2006; Amidon & Flanders, 1963; Igov & Randev, 1992). Преобладава средното и високото ниво на самооценка на изследваните учители т.е. на демократичния стил, като това е в основата на ефективното им взаимодействие с учениците в класната стая.

3. При анализа на резултатите се доказва хипотеза 3, т.е. самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Педагогически способности. Елементи на учителското майсторство“ е свързана със самооценката на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) по скалата „Особености на характера и емоционално-волевата сфера“. Това съответства на теориите и изследванията на стиловете на взаимодействие на учителите с учениците (Jung, 1971, 1996; Pencheva, 2006; Rogers, 1965; Igov & Randev, 1992; Mutafova, Stoyanova & Peneva, 2013; Stoyanova & Peneva, 2014; Peneva & Stoyanova, 2011; Orakova, 2000; Stoyanova, 2015; Vasilev, 2006; Jaldety & Vasilev, 1982; Buskist & Gerbing, 1999). Самооценката на изследваните учители е реалистична и те осъзнават реално перспективите си за самореализация.

Препоръките за практиката са учителите да се включват в обучения за повишаване на квалификацията и психологични тренинги за повишаване на нивото на самооценка и ефективни стилове на взаимодействие с учениците.

Приноси

1. Създаден е теоретичен модел на стиловете на учители при взаимодействието им в класна стая с учениците.
2. Креативно е разработен изследователският дизайн на стиловете на учители при взаимодействието им в класна стая с учениците.
3. Съвременният статистически анализ на резултатите представя коректно коментирани данни на демократичния стил и авторитарния стил на учителите при взаимодействието им в класна стая с учениците.
4. Представени са особености на връзките между нивата на самооценката на демократичния стил и авторитарния стил на изследваните учители в реален план („това, което съм аз“) и идеален план („това, което искам да бъда аз“) на педагогическите им способности, елементите на учителското им майсторство, особеностите на характера им, емоционално-волевата им сфера и особеностите на познавателната им дейност, ценни за ефективното им взаимодействие в класна стая с учениците.

Публикации по темата на дисертацията

1. Mutafova, M. & Okoutsidou, M. (2016). Locus of control and self-assessment of teachers in the interactions with students in classroom. Yearbook of Psychology Vol. 7/1. Blagoevgrad: University Press "Neofit Rilski", p.p. 48-54 (Под печат).
2. Mutafova, M. & Okoutsidou, M. (2016). Theoretical Views of Styles of Interaction between Teachers and Students. Applied Psychology and Social Practise. XV International Scientific Conference, p.p. 287-291.
3. Mutafova, M. & Okoutsidou, M. (2016). Characteristics of Direct and Indirect Influence of Teachers during the Interaction with Students in the Classroom. Applied Psychology and Social Practise. XV International Scientific Conference, p.p. 292-298.